

/english/happy. **15.** Croft W., Cruse D.A. *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 356 p. **16.** Fitzgerald F.S. *The Great Gatsby*. Wordsworth Editions Limited, 2001. 234 p. **17.** *Handbook of Categorization in Cognitive Science*: [Ed. by H. Cohen and C. Lefebvre]. Amsterdam: Elsevier, 2005. 1136 p. **18.** Medin D.L., Ross B.H., Markman A.B. *Cognitive Psychology*. [3rd ed.]. Fort Worth, TX: Harcourt College Publishers, 2000. 633 p. **19.** Wierzbicka A. *Lexicography and Conceptual Analysis*. Ann Arbor: Karoma Publishers, Inc., 1985. 368 p.

Тетяна Крилова, Анастасія Поставець

м. Київ, Україна

Вербалізація емоцій в перекладі тексту серіалу «Бріджертони»

This paper deals with the study of the concept of “emotions” and their verbalization in modern linguistics. This paper provides a brief general description of some available definitions and the most commonly used classifications of emotions. The verbalization of emotions is researched on the basis of the film translation. The film is discussed as a major kind of the globally spreading texts of the mass culture that undergoes special localisation (adaptation) in the process of translation. Such strategies as cultural, pragmatic adaptations and synchronisation of the film discourse in the process of translating emotions are analysed on the formal, content and pragmatic linguistic levels.

Keywords: globalization, localization, mass culture, discourse, translation, emotions, film translation, verbalization of emotions, emotional language.

В даний час в ході інтенсивного взаємообміну та інтеграції культур відбувається формування глобальної культури. Однією з рушійних сил глобалізації є масова культура, що зазвичай визначається як культурна продукція (в найширшому сенсі слова – від твору мистецтва до споживчих товарів і кулінарії), яка створюється і поширюється професіоналами з розрахунком на споживання на комерційній основі широкими масами людей незалежно від соціального стану, статі, віку, національності, і т.д. [1]. Масова художня культура в силу своєї специфіки володіє потужним зарядом впливу на масову свідомість, що пояснює інтерес дослідників до глобальних тенденцій в цій сфері.

Дана робота націлена на аналіз способів локалізації, тобто адаптації до локальної культури текстів глобальної масової культури, а саме кінематографічного тексту в процесі перекладу в аспекті передачі його емотивного компоненту.

Емоції є специфічною формою людського ставлення до світу. Думки і емоції зливаються в процесі комунікативної діяльності, причому емоції можуть превалювати. Останнім часом проблемі емотивності в лінгвістиці приділяється все більше уваги: дослідники відносять проблему емотивності до першорядних завдань антропоцентричної лінгвістики (В.Ю. Апресян, Ю.Д. Апресян, Е.М. Вольф, В.Н. Телія, В.И. Шаховський, А. Вежбицька та ін.). Під емотивністю в роботі слідом за професором В.І. Шаховським розуміємо іманентно притаманну мові семантичну властивість виражати системою своїх засобів емоційність як факт психіки, відображені в семантиці мовних одиниць соціальні та індивідуальні емоції [2, с. 24]. Емотивна складова кожної мови несе в собі як універсальні для багатьох культур компоненти, так і специфічно національні. Думка про те, що існують деякі універсальні базові емоції, лежить в основі багатьох робіт по психології емоцій. Ідея універсальності виразів обличчя (facial expressions) для як мінімум шести базових емоцій – гніву, страху, відрази, смутку, радості, подиву – при культурній варіативності правил їх соціальної маніфестації (display rules) пронизує роботи відомого американського фізіолога Пола Екмана [3]. Більш того, в основі лінгвістичних робіт Анни Вежбіцької, при всій їхній етноспецифічній спрямованості, знаходимо важливу ідею про універсальність семантичних примітивів – нерозкладних мовних одиниць, а також думку про наявність певних загальних тенденцій в концептуалізації емоцій різними мовами – emotional universals [4]. В.Ю. Апресян відмічає, що попри всі типологічні та культурні відмінності між мовами існують певні загальні тенденції вираження емоцій, що носять почасти біологічний, частково конконтцептуальний і культурний, почасти чисто мовний, семантичний характер [5]. До того ж, через зростаючу взаємодію різних культур, взаємопроникнення ідей і понять може відбуватися розмивання чітких етнокультурних і етнолінгвістичних протиставлень. З іншого боку, опис етнолінгвістичних відмінностей допомагає прояснити природу міжкультурних невідповідностей і труднощів в міжкультурній комунікації. У зв'язку з цим при перекладі виділяються як універсальні емотивні смисли слів, так і лакуни і безеквівалентна лексика – в такому випадку можна говорити про національно-культурну специфіку вираження емоцій.

Кінопереклад, в силу своєї специфіки, є одним з найбільш важких, найбільш підвладних «втратам», типів перекладу, тобто, є таким, в якому в першу чергу неминучі відхилення від смислової точності і зміни кінотексту в цілому тому, що основним фактором при перекладі кінотексту є його синхронізація із звуковою доріжкою в фільмі і з

рухом губ і тіла акторів, а також з проміжком часу, за який герої вимовляють свої репліки. Крім того, зазвичай мова героїв американського фільму в перекладі цільовою мовою стає більш експресивною, ніж в оригіналі, з метою забезпечення підвищення привабливості кінотексту для глядача, який не володіє таким же обсягом і змістом соціокультурної інформації, як американський глядач [6, с. 6-7]. Отже емоційний вплив є першочерговою метою кіноперекладу, оскільки це обумовлює комерційний успіх фільму. Зробити перекладний кінотекст експресивним для цільового глядача допомагають різні перекладацькі трансформації, вибір яких залежить від стратегій перекладу, націлених на досягнення адекватності перекладу. Очевидно, що своєрідна проблематика кіноперекладу становить окрему складність для перекладача, особливо вимоги синхронізації, які сильно обмежують у виборі тактики перекладу.

Серіал «Бріджертони» вийшов в прокат в 2020 році. При розгляді перекладу кінотексту були виділені три перекладацькі стратегії, що забезпечують загальну адекватність перекладу кінотексту для українськомовного глядача: культурна адаптація (доместикація або одомашнення), прагматична адаптація і забезпечення синхронізації. Нижче розглянемо докладніше ці стратегії під час перекладу засобів вираження емоцій.

Засоби вираження емоцій традиційно поділяються на чотири підтипи: 1) афективи; 2) вільні, контекстуально мотивовані способи вираження; 3) спеціальні слова, закріплені за тим чи іншим кушцем емоцій, наближені до вигуків та 4) стійкі конструкції, у яких емоції називаються прямо [7, с. 27]. У лексичному репертуарі емотивності слова афективи, а саме, вигуки, вигуківі слова і лайлива лексика грають найбільш репрезентативну роль. У більшості випадків вони зустрічаються не в прямих описах емоційного стану, а в дискурсі персонажів, який, виконуючи в художній літературі комунікативно-естетичну функцію, є особливим засобом вираження. Маємо яскраві приклади даного підтипу у серіалі. Так як дія відбувається у Великобританії зразка 1813 року, герої вживають багато лексики, характерної для того часу. На перших хвиликах ми чуємо піднесену мову вищого світу, а саме головної пліткарки та оповідачки – леді Віслдаун, яка протягом всього екранного часу виражає свої емоції дуже стримано, але при цьому з великою долею іронії, яка прочитується в її словах за допомогою різних синтаксичних засобів.

Приєм культурної адаптації полягає в тому, що в цільовій мові підбираються аналоги або розмовні фрази, кліше, які часто в ній зустрічаються, наприклад: *My word!* – *О, Боже!* *Stop it!* – *Принини!*

Come on now. – Ну що ти! Most telling! – Це очевидно! Як правило, при перекладі вигуків з англійської мови на українську використовуються або традиційні вигуки-еквіваленти (*well – ну; uhm – зм; er – е ...; ouch – ай (ой); oh – ах і т.д.*), або вигуки, які вже увійшли в українську мову як запозичення – транскрибування і транслітерація *wow – уау (вау); oh-oh – о-о (Охохо)*. Англійські авторські вигуки (вигуки-неологізми) в більшості випадків замінюються перекладачами на відповідні за змістом вигуки мовою перекладу (*ooohhooo – ого-го, і т.п.*). У наступних прикладах представлена культурна адаптація на рівні цілої пропозиції: ***Might I have a word? – Можна на два слова?; Trust I was astonished Her Majesty offered me out of 200 young ladies present, a most gracious remark. – Аж не віриться, що її світлість виділила мене з-поміж 200 претенденток.*** В наступному прикладі перекладач підбирає аналог фразеологізму: ***Well, if this is not a sight for my sore eyes! – Просто бальзам на мою душу!*** Загально відомий фразеологізм *a sight for sore eyes* передається у перекладі за допомогою дуже влучного еквіваленту «бальзам на душу», що яскраво передає радість героїні від зустрічі із племінником після довгої розлуки. Трансформація заміщення негативного речення на стверджувальне та додавання частки забезпечують більшу експресивність для українського глядача. Негация, що дуже гарно та натурально вписується в оригінал, не звучала би так гармонійно у перекладі через нехарактерне використання таких конструкцій в українській мові.

Особливої уваги заслуговують вербальні засоби вираження негативних емоцій, як-от гніву. На прикладі серіалу ми можемо спостерігати, що злість більше проявляється із вуст чоловічої статі, у той час як жінки є більш стриманими у своїх емоціях. Це можна пояснити порядками того часу, адже саме чоловіки мали привілеї вираження будь-яких емоцій, а жінки мали бути порядними дружинами та мати вміння промовчати навіть у тих моментах, коли вони мали, що сказати. Чоловіки вищого світу не мають права виразити свої негативні емоції привселюдно, але у той момент, коли емоції заволодівають їхнім запальним характером, вони навіть використовують нецензурну лексику, що допомагає краще показати експресію та випустити пар. Лайливі слова ми також можемо почути у розмові жінок, яких не відносять до вищого світу, тобто служниці, кравчині, модистки, співачки, актриси: ***Bloody hell, Si! You half scared me out of my wits! – Чорт забирай, Сі! Я мало не померла від страху!*** Найчастіше гнівні емоції проявляються, коли чоловіки знаходяться наодинці, без компанії леді, як-от під час спортивної боротьби або бійки на вулиці: ***He is never seen going in and out of brothels, at least. I***

even know where he's been for the past few years, right here in London. As opposed to some gambling hell, or backwater slum or whatever it was you chose to fuck about for God knows whatever reason. – Його принаймні не бачив в борделі. Я навіть знаю, де він був останні 5 років – тут, у Лондоні, а не грав в азартні ігри чортзна де, чи Бог його знає, чим ти там займався. Speak, you fucking monster! – Говори, клятий монстр! Ненормативний вираз з оригіналу в перекладі замінюється нелітературним, але нормативним виразом. Це обумовлюється узусом, прийнятим в українському суспільстві і в рамках українського телебачення. Як правило, вживання нецензурної лексики в кіно заборонено, за винятком випадків, коли це виправдано жанром або специфікою кінофільму. Крім того, даний фільм розрахований також на неповнолітніх громадян.

Найбільш однозначними з точки зору художнього перекладу представляються слова, які називають емоції. Як правило, для перекладу лексики емоцій використовується слово-еквівалент мовою перекладу: *Flawless, my dear! – Бездоганно, любя! This one is quite ravishing! – Це просто неймовірно! Well, how lovely! – Як мило! She's rather dowdy, is she not? – Зовсім ніяка, правда?*

Прийом прагматичної адаптації полягає в тому, що за його допомогою здійснюється прагматичний вплив на реципієнта, а також досягається певна мета перекладу. Даний тип прагматичної адаптації означає передачу емоційного впливу оригіналу з метою забезпечення кращого сприйняття реципієнтом змісту. Прагматична адаптація обумовлюється вказівками замовника кіноперекладу, наприклад, підвищити експресивність і привабливість оригіналу при перекладі, не зважаючи на значну модифікацію оригінального кінотексту, щоб збільшити глядацьке коло. Наступні приклади ілюструють випадки, коли для українського перекладу характерна більша експресія, на відміну від англійського оригіналу. Для одного лайливого слова в англійській мові перекладач може знайти десятки варіантів перекладу українською.: *Stop talking. – Стули свій нусок! You are to be buried if you so much as look at her direction. Be grateful you will not take a punch from yet another Bridgerton. – Я тебе закопаю, якщо підійдеш до неї і подякуй, що не отримав по пиці від ще одного Бріджертона.* Торкаючись області нераціонального сприйняття, емотивність тексту націлена в першу чергу на те, щоб викликати у реципієнта певну емоційну реакцію, психологічний резонанс, і, за допомогою чуттєвого повідомлення надати йому більш яскраву, виразну картину раціональної сторони твору, піднести концептуальний, ідеологічний, естетичний задум автора в живій і органічній формі. Таким чином

здійснюється прагматичний вплив на глядача, що є однією з основних функцій категорії емотивності.

Забезпечення синхронізації необхідно для того, щоб при перекладі зберігався збіг по довжині реплік і за артикуляцією. У прикладах нижче перекладачеві вдалося зберегти довжину реплік, але не збіг артикуляції: – *Might I have a word?* – *Можна на два слова?* – *Have as many as you like, Bridgerton!* – *Та хоч на десять, Бріджертон!* Збіг довжини вихідних і перекладних реплік визначається за допомогою підрахунку складів в обох варіантах. Для досягнення синхронізації в першому прикладі перекладач вжив прийоми граматичної заміни і модуляції. У наступному прикладі використовується прийом опущення. У перекладі опускається частина речення. Опущення – прийом, який передбачає відмову від передачі в перекладі семантично надлишкових слів, що може забезпечити вилучення надлишкових складів при синхронізації: *Oh, I do love to dance!* – *Я люблю танцювати!*; *I am afraid we are required to fan the flames of our charade.* – *Боюсь, треба підігріти наші почуття.* В наступному прикладі з метою синхронізації перекладач цілісно перетворює речення оригіналу, використовуючи прийом смислового розвитку *Have the banns been read, then?* – *Отже, усе серйозно?*

Таким чином, були розглянуті перекладацькі стратегії, які є необхідними для забезпечення адекватності перекладу кінотексту. На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що переклад емотивно-забарвленої лексики вимагає підбору еквівалентів, здатних досягнути певного прагматичного ефекту та передати повну палітру емоцій, беручи до уваги особливості психічного феномену емоцій, а також специфіку їхнього вираження в контексті конкретної культури.

Література

1. Бергер П. Введение Культурная динамика глобализации. *Многоликая глобализация*. М.: Аспект Пресс, 2004. С. 11-13.
2. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Воронеж, 1987. 190 с.
3. Ekman P. Facial expressions. *The handbook of cognition and emotion*. New York: Guilford, 1999. Pp. 301-320.
4. Wierzbicka A. Emotions across languages and cultures: Diversity and universals. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. 349 p.
5. Апресян В.Ю. Опыт кластерного анализа: русские и английские эмоциональные концепты. *Вопросы языкознания*. 2011. № 1. С. 19-51.
6. Тульнова М.А. О способах локализации текстов глобальной культуры. *Известия ВГПУ*. 2013. № 1. С. 4-7.
7. Апресян В.Ю. Речевые стратегии выражения эмоций в русском языке. *Русский язык в научном освещении*. 2010. № 2. С. 26-57.

УДК: 81' 25 (063)(081)

Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць / за заг. ред. С.І. Сидоренка. – К.: Аграр Медіа Груп, 2021. – 420 с.

Збірник містить статті учасників XIV Міжнародної науково-практичної конференції з питань теорії та практики перекладу, що відбулась 9-10 квітня 2021 року на кафедрі англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Специальный и художественный перевод: теория, методология, практика: сборник научных трудов / под общей ред. С.И. Сидоренко. – Киев: Аграр Медиа Групп, 2021. – 420 с.

Сборник содержит статьи участников XIV Международной научно-практической конференции по актуальным вопросам теории и практики перевода, которая состоялась 9-10 апреля 2021 года в Национальном авиационном университете (г. Киев, Украина).

General and Specialist Translation / Interpreting: Theory, Methods, Practice: International Conference Papers. – Kyiv: Agrar Media Group, 2021. – 420 p.

The book contains papers contributed by the participants of the 14th International Conference on theory and practice of translation / interpreting held at the National Aviation University (Kyiv, Ukraine) on 9-10 April 2021.

Editorial Board:

Zaal Kikvidze, Doctor of Philological Science, Professor
(Akaki Tsereteli State University, Georgia)

Lada Kolomiyets, Doctor of Philological Science, Professor
(Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine)

Yelena Karapetova, PhD (Philology), Associate Professor
(Minsk State Linguistic University, Belarus)

Jolanta Lubocha-Kruglik, Doctor of Philological Science, Professor
(University of Silesia in Katowice, Poland)

Oksana Malysa, Doctor of Philological Science
(University of Silesia in Katowice, Poland)

Veronika Razumovskaya, PhD (Philology), Associate Professor
(Siberian Federal University, Russian Federation)

Sergiy Sydorenko, PhD (Philology), Associate Professor
(National Aviation University, Ukraine)

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (протокол № 3 від 18.03.2021 р.)

ISBN 978-617-646-495-2

© Колектив авторів, 2021
© Національний авіаційний університет, 2021